

Д. В. Клиновий,
к. е. н., с. н. с., доцент, старший науковий співробітник, ДУ "Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", м. Київ
О. В. Мельник,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Національний університет Державної податкової служби України, м. Ірпінь

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЕРСПЕКТИВНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ

D. Klynovyi,
Candidate of Economics, Ph.D., Associate Professor, Senior Researcher, Public Institution "Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of National Academy of Sciences of Ukraine"
O. Melnyk,
Candidate of Economics, Associate Professor, National State Tax Service University of Ukraine

INNOVATION BASIS OF PERSPECTIVE MODERNIZATION OF THE SYSTEMS OF MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCES OF UKRAINE

Розглянуто переваги впровадження інноваційних принципів модернізації в системі керування природними ресурсами України. Визначено, що основу для управлінського інструментарію становлять концептуальні підходи "зеленої" і "синьої" економіки. Встановлено, що базові підходи до модернізації системи управління включають впровадження кластерно-корпоративної форми структурного управління природними ресурсами, імплементацію в систему управління природними ресурсами механізмів комплексної економічної оцінки природних ресурсів, організаційні структурні зрушення зі зміною форм власності на природні ресурси на муніципальній корпоративній і впровадженням новітніх інструментів і форм менеджменту — сек'юритизації ресурсів, корпоративних, кластерних, проектних та інших інноваційних програмних і економічних методів управління природними ресурсами й т.п. Визначено, що модернізація системи управління природними ресурсами повинна передбачати створення високо-ефективної інфраструктури повноцінного залучення природних ресурсів у господарський процес через їх капіталізацію, включаючи фінансову складову, пов'язану з корпоративними формами управління природокористуванням. Запропоновано модернізацію системи управління природними ресурсами через впровадження механізмів корпоративної соціальної й екологічної відповідальності й впровадження системи стандартів серії ISO 14000, у т.ч. стандартів оцінки еколого-економічної ефективності господарювання ISO 14045, параметрами яких є організаційна структура й розподіл відповідальності в системі корпоративного менеджменту на основі механізмів державно-приватного партнерства.

The advantage of the introduction of innovation principles of modernization of the managerial system of natural resource sphere of Ukraine is considered. There is determined that conceptual innovation approaches of "green" and "blue" economy forms the basis of this management toolbox. There is considered that basic approaches to modernization of managerial system includes: introduction of cluster-corporative form of structural management in natural resources sphere, implementation of the complex economic estimation of natural resources in the system mechanism of management of natural resources, organizing of structure shifts with change of the property categories on municipal and corporative forms of property and introduction the most latest instrument and forms of management — the securitization of natural resources, corporative, cluster, project and other innovation programming and economic methods of management of natural resources etc. It is determined that the modernization of managerial system of natural resources must provide creation of the high effective infrastructure of full-fledged attraction of natural resources in economic process through capitalization of them, including financial component, connected with corporative forms of natural resources management. There is offered modernization of managerial system of natural resources through introduction of mechanism of the corporative social and ecological responsibility and introducing of the system of standards series ISO 14000, including standard of estimation of the ecological-cost-performance of management ISO 14045, with such parameters as an organizing structure and dispersion of responsibility in the system of corporative management, which is based on a mechanism of the state-quotient partnership.

Ключові слова: структурне управління, кластер, корпорація, інфраструктура, сек'юритизація, державно-приватне партнерство.

Key words: structure management, cluster, corporation, infrastructure, securitization, state-quotient partnership.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ ТА АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Чергова Конференція Організації Об'єднаних Націй по сталому розвитку "Ріо+20", що відбулася 20-22 черв-

ня 2012 р. в Ріо-де-Жанейро, підтвердила курс на сталий розвиток зі встановленням певних нових акцентів, зокрема, на створенні управлінських засад сталого розвитку. В світлі рішень Саміту щодо національних тен-

денцій сталого розвитку України в контексті вказаних світових течій, надзвичайно важливими є стратегічні завдання створення корпоративних інститутів природокористування; фінансових засад сталого розвитку територій через відповідні розподільчі та акумулятивні механізми; ринкового механізму структурного управління природокористуванням; систем відповідального господарювання та справедливого розподілу, а також соціально та екологічно відповідального господарювання на основі використання механізмів корпоративної соціальної та екологічної відповідальності. Таким чином, в сучасних умовах вимагає суттєвого удосконалення система управління природними ресурсами в частині розбудови просторової-орієнтованої інноваційної економіки. На її засадах мають бути сформовані новітні підходи до природокористування, оцінки ресурсів, капіталізації природних активів; створені відповідні організаційні інструменти високоефективного використання у виробничому процесі елементів природних ресурсів (земельних, водних, лісових, мінеральних та ін.) окремо та в комплексі; застосовані ефективні важелі управління природно-ресурсною базою та виробництвом; забезпечені адекватний розподіл капіталів в системі використання природних активів, безпека природокористування і сталого розвитку природно-ресурсної бази за державної підтримки та на основі ділової ініціативи і взаємної відповідальності широкого кола учасників природно-ресурсних відносин на користь суспільства і природи.

Серед дослідників інноваційних підходів до управління природокористуванням, зокрема просторового, кластерного, структурного, корпоративного підходу до управління природними ресурсами, а також питань корпоративної відповідальності і фінансування природокористування, муніципального управління природокористуванням можна виділити наступних вітчизняних та зарубіжних авторів: І.К. Бистрякова, Ю.М. Богму, М.П. Войнаренко, І.О. Драгана, О.С. Ковальова, М.П. Мальську, Ю.В. Міхєєва, М.Е. Портера, В.В. Пилипіва, С.І. Соколенко, Г.Р. Хасаєва, М.А. Хвесика, Г.Ю. Штерна та інших. Однак питанням розробки комплексного управлінського механізму, який включав би в себе інституціональні аспекти, оцінку та капіталізацію ресурсів, складову фінансового менеджменту, питання екологічної відповідальності та об'єднував би найновіші досягнення сучасної теорії управління в єдине ціле не приділяється достатня увага дослідників.

ЦІЛІ СТАТТІ

Цілі статті: розробка концептуальних засад створення кластерно-корпоративного механізму управління розвитком природно-ресурсних господарських комплексів в системі національного господарства на основі механізмів капіталізації природничого сектора економіки. Результати наукових досліджень матимуть практичний характер і розкривають сутність, зміст і послідовність впровадження кластерно-корпоративної схеми відповідального й економічно-ефективного структурного управління територіальним природним капіталом в системі ринкової економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Модернізація системи управління природними ресурсами передбачає створення таких умов економічного середовища, які б повноцінно реалізовували концепцію сталого розвитку природно-економічних систем за рахунок як адміністративних і організаційних, так і дієвих

у розвинутому ринковому середовищі економічних, у т.ч. фінансових, механізмів, що забезпечуватимуть і високі екологічні та соціальні ефекти. Основним управлінським інструментарієм, за допомогою якого розбудовуватиметься природокористування розвитку, враховуючи екологічні й соціальні пріоритети зростання, є принципи екологічного менеджменту, що розкривається у концептуальних підходах "зеленої" та "синьої" економіки. Так, з одного боку, це розвиток керованої "зверху до низу" "зеленої" економіки з таким інструментарієм, як екологічні обмеження й податки, екологічна стандартизація, капіталізація природно-виробничих відносин, державне втручання й видатки на охорону навколишнього середовища, цільові програми бюджетного розвитку соціальної сфери, глобальні ініціативи та їх підтримка на національному рівні.

З іншого боку, це принципи "синьої" економіки, основним напрямом впровадження яких є рух "знизу до верху" — екологічні стимули, всебічна підтримка екологічних, та соціальних бізнес-ініціатив, стимулювання розвитку екологічно безпечного безвідходного виробництва на малих та середніх підприємствах, альтернативної, малої енергетики, органічної промисловості і сільського господарства, муніципалізація та регіоналізація еколого-економічних відносин, розвиток корпоративної соціальної й екологічної відповідальності.

Виходячи зі сказаного, можна сформулювати базові підходи до модернізації системи управління природними ресурсами, відповідно ідеологемі і завданням сталого розвитку національного господарства. Вони включають у себе наступні положення.

По-перше, в організаційному аспекті це створення у сфері природокористування дієвої системи керованих і контрольованих на державному і місцевому рівні за участю державних і місцевих органів влади господарських інститутів, функціонування котрих забезпечувало б комплексне, ефективне з економічної, соціальної та екологічної точок зору господарювання. Дане завдання реалізовуватиметься через структурний, у даному випадку — кластерно-корпоративний підхід до природокористування на різних просторових рівнях — державному, регіональному та місцевому. Основними перевагами кластерно-корпоративної форми структурного управління природними ресурсами є: здійснення адекватної передінвестиційної оцінки природних ресурсів; удосконалення існуючих систем їх обліку; ефективне визначення, вилучення та перерозподіл ресурсної ренти; розвиток ринково-фінансової складової; інноваційно-технологічне оновлення виробництва, широкі можливості щодо впровадження екологічних стандартів; забезпечення комплексного ефекту через механізми вертикальної та горизонтальної інтеграції кластерів — корпорацій; ефективна природоохоронна діяльність, використання екологічної ренти; створення механізму ефективної ринкової капіталізації природних ресурсів; забезпечення прозорості ринкового процесу шляхом внутрішнього корпоративного, зовнішнього незалежного та державного аудиту; сек'юритизація ресурсокористування, диференціація управління і використання природних ресурсів від фактора власності; вирішення в межах чинного законодавства проблеми ефективної власності, створення підґрунтя для активізації розвитку муніципальної власності на природні ресурси місцевого значення тощо. Кластерно-корпоративний механізм здатен імплементувати в господарську діяльність принципи одночасно і "синьої",

і "зеленої" економіки, надати їм дієву організаційно-структурну форму, яка охоплює всі три просторові виміри управління природними ресурсами — загальнодержавний, регіональний і місцевий (муніципальний). Крім того, корпоративна форма управління надає широкі можливості щодо взаємовигідного узгодження інтересів усіх учасників природно-ресурсних відносин.

По-друге, це імплементація в систему управління природними ресурсами на державному та регіональному рівні механізмів капіталізації природних ресурсів на основі їх комплексної економічної оцінки. В системі управління природними ресурсами комплексна економічна оцінка природних ресурсів може проводитися з метою як обліку їх вартості, так і для сек'юритизації природних ресурсів, корпоратизації природокористування; удосконалення податкової системи країни та поповнення бюджетів усіх рівнів впровадження інноваційних форм природно-ресурсного менеджменту та обґрунтування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів та країни в частині розвитку природно-ресурсного потенціалу, включення показників економічної оцінки природних ресурсів у систему соціально-економічних відносин у суспільстві. Щодо цього необхідно зауважити, що в системі управління природно-ресурсною базою комплексна економічна оцінка природних ресурсів перш за все має створити можливість для суттєвого удосконалення системи показників управлінського контролю використання і охорони природних ресурсів (земельних, водних лісових та ін.), тобто поряд з показниками фізичних обсягів і структурних співвідношень між ресурсними складовими або приросту запасів і обсягів їхнього видобутку й погашення, комплексна оцінка природного капіталу надасть змогу розглядати вартісні показники, які дозволяють оцінювати інвестиційну активність, захист від ризиків і природно-ресурсне страхування, еколого-економічну ефективність діяльності підприємств, інституційно-нальну структуру природокористування тощо.

По-третє — це інституціональні перетворення в природокористуванні, які стосуються як організаційних структурних зрушень, так і зміни форм власності на природні ресурси, впровадження прогресивних їх форм (муніципальної, корпоративної власності) в сфері регіонального господарства з використанням новітніх інструментів і форм менеджменту, сек'юритизацією ресурсів, впровадженням корпоративних, кластерних, проектних та інших інноваційних програмних та економічних методів управління природними ресурсами, включаючи формування фондів (на кшталт фондів суверенного добробуту територій) на відновлення, охорону, вивчення ресурсів, обґрунтування інвестиційних витрат і регулювання інвестиційних потоків, оцінку соціально-екологічної ефективності інвестиційних проектів і програм, зіставлення їх зі світовими стандартами тощо. Особливої уваги при цьому потребує розбудова муніципальних форм управління природними ресурсами та галузями, в яких активно використовується природно-ресурсна база розвитку територій. Сучасні уявлення конституційного права європейських держав, Євросоюзу тощо про місце самоврядування та територіальний розвиток передбачають, що муніципалітет є публічно-правовою корпорацією, самоврядною громадою із правами юридичної особи. Поки що в Україні таких структур не створено, об'єктивно існують місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування з відповідним розподілом повноважень. Конституційне поле України, проте, не протирічить ідеї муніципального управління. Шляхом законо-

давчого запровадження муніципальної власності, суттєвого розширення бази оподаткування муніципальними податками або введенням єдиного муніципального податку, передачі до муніципальної власності частини майна, що перебуває у загальнодержавній та комунальній власності і виконує важливі соціально-економічні функції життєзабезпечення територіальних колективів, може бути забезпечено зміцнення економічних основ місцевого самоврядування. Доцільною є передача до муніципальної власності значної частини земель та інших природних ресурсів (водних, лісових масивів, рекреаційних територій, родовищ корисних копалин) міст, селищ, сіл та інших адміністративно-територіальних одиниць з розробкою відповідних законодавчих актів, що визначатимуть статус муніципальних об'єктів, регламентуватимуть право органів місцевого самоврядування на вільне користування та володіння або спеціальне користування майном муніципальної власності чи муніципального підприємства у сфері використання природних комплексів на засадах державно-приватного партнерства [1, с. 162—165].

По-четверте — модернізація системи управління природними ресурсами передбачатиме створення високоефективної інфраструктури повноцінного залучення природних ресурсів у господарський процес через капіталізацію ресурсів. Це передбачає забезпечення ефективного управління природними активами через відповідну фінансову складову, пов'язану з корпоративними формами управління природокористуванням, інститути спільного інвестування, фінансовий ринок, біржову та позабіржову фондову торговельну систему; формування потоків фінансових ресурсів, спрямованих на ефективне використання й відтворення природного капіталу, отримання й розподіл на користь усіх учасників природно-ресурсних відносин ренти від ресурсокористування. Цей процес вимагає сек'юритизації природних ресурсів, виділення в системі управління природними ресурсами в окрему складову таких об'єктів управління, як фінансові активи природно-ресурсного походження та створення для них відповідної фінансової управлінської інфраструктури (за типом фондів суверенного добробуту або фондів сталого розвитку територій), яка забезпечує ефективну паритетну участь державної, регіональної та місцевої влади, суб'єктів природокористування та бізнесу в управлінні природно-ресурсними комплексами, регулюванні їх розвитку, фінансуванні необхідних природоохоронних та інших програм розвитку природно-ресурсного потенціалу. З цього приводу заслуговує на увагу для реалізації у нас в країні ідея фондів суверенного добробуту. Термін "фонд суверенного добробуту" (англ. SWF, укр. ФСД) використовується з 2005 р. Міжнародний валютний фонд у своєму дослідженні визначає фонд суверенного добробуту (ФСД) як спеціальний інвестиційний фонд, що створений або належить уряду для збереження зарубіжних активів держави для довгострокових цілей. ФСД є державним інвестиційним механізмом, що знаходиться у власності уряду, фондовий в активи в іноземній валюті. У Росії наразі функціонує два таких фонди, один з яких є стабілізаційним фондом, інший — фондом майбутніх поколінь. Після заснування перших стабілізаційних фондів у 50-х роках (Кувейт), їх кількість починає суттєво зростати. Насьогодні країни Перської затоки володіють приблизно 45% від сукупних активів фондів суверенного добробуту. В 70-і рр. ФСД були створені у Канаді і США, в останні десятиліття сировинні

фонди суверенного добробуту в створенні, зокрема у Казахстані, Алжирі, Венесуелі, Росії, Анголі, Нігерії, Папуа Новій Гвінеї та у США (у штаті Північна Дакота). На сьогоднішній день кількість таких фондів у всьому світі досягає 70 одиниць. В Україні можливим є створення ФСД на основі доходів як від мінеральних ресурсів, так і від використання в економіці земельного, водного та лісового капіталу, від рекреаційної діяльності тощо.

За своєю сутністю це повинен бути одночасно контрольно-фінансовий, акумулюючий та консультативний орган, основними функціями котрого у фінансовій сфері мають стати акумуляція коштів на інвестиційні проекти, тобто створення необхідного фонду інвестування, залучення інвесторів на комерційній основі, розподіл виділених на природокористування державних та місцевих коштів, встановлення ставок обов'язкових відрахувань для фінансових компаній, що використовують інструменти, похідні від природно-ресурсного капіталу з подальшим спрямуванням акумульованих коштів на розвиток природно-ресурсних комплексів відповідних територій. Такі інститути можуть виконувати й контрольні та консультативні функції, наглядати за виконанням свої функцій фінансовими та господарськими суб'єктами господарювання, проводити тендери інвестиційних проектів у сфері природокористування тощо. Подібні фонди, будучи за своєї фінансовою сутністю позабюджетними, проте, можуть використовувати і бюджетні кошти місцевого та загальнодержавного рівня для виконання актуальних завдань сталого екологічного, економічного та соціального розвитку територій, орієнтованих на потреби пересічного громадянина.

По-п'яте — модернізація системи управління природними ресурсами передбачатиме створення системи екологічно-відповідального господарювання через використання механізмів корпоративної соціальної та екологічної відповідальності та впровадження системи екологічних (за сучасним баченням — фактично еколого-економічних) стандартів. Сфера корпоративної екологічної відповідальності (КЕВ) пов'язана з достатньо широким спектром видів діяльності — видобуванням ресурсів, їх поліпшення, експлуатацію в якості джерел сировини і засобів праці, відтворення, охорону тощо і входить в більш широке поняття, яке на сьогодні визначається як корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). За своєю метою КСВ покликана забезпечити урахування інтересів усіх учасників бізнес-процесу. КСВ діє як фактор бізнесу через системний, комплексний і кумулятивний (синергетичний) ефект, забезпечуючи підтримку бізнесу з різних боків — споживача, місцевої та державної влади, дочірніх та споріднених бізнес-структур і навіть конкурентів за допомогою добровільного прийняття на себе компанією певних, взаємовигідних для багатьох сторін зобов'язань. За фактом, як і багато сучасних концепцій бізнесу, КСВ не є закінченим і сформованим набором норм і правил, а носить скоріше рекомендаційний характер. За багатьма визначеннями, КСВ — це більше відповідальний перш за все перед самим собою і перед соціумом бізнес, який відкриває корпоративні соціальні можливості, аніж концепція дотримання певних правил законодавства і бізнес-поведінки, закріплених у вигляді загальноновизнаних норм. КЕВ, як складова КСВ — це концепція прийняття на себе більшої, аніж це визнано в законах, нормах і правилах відповідальності за певні екологічні аспекти бізнес-діяльності з метою забезпе-

чення вищої, ніж у конкурентів еколого-соціальної цінності пропонованих на ринку товарів і послуг, досягнення інтегрального, системного ефекту від господарювання, у т.ч. в таких напрямках, як поліпшення загальної культури господарської діяльності, досягнення соціальних та екологічних ефектів з особливим наголосом на охороні довкілля, її принципи (гарантування екобезпеки, ресурсозбереження, дотримання екологічних правил) органічно входять в систему КСВ [2, с. 308]. Прикладами такої відповідальності можуть бути прийняття на себе зобов'язань не приймати участі у виробництві товарів чи послуг, що здатні нанести шкоду довкіллю, мінімізувати шкоду, що наноситься виробництвом природним системам, охороняти та відновлювати певні природні компоненти, не застосовувати у виробництві товарів і при наданні послуг інгредієнти, що здатні нанести шкоду життю, здоров'ю людини, дотримуватися етичних норм і правил, випускати на ринок соціальні товари за зниженими цінами, приймати участь у соціальних програмах допомоги певним верствам населення тощо, екологічних програмах відновлення та розвитку природних комплексів. Коло осіб — суб'єктів економічних відносин, на яких може поширюватись КСВ, є достатньо широким. Це і замовники, постачальники, працівники, акціонери, державні та місцеві органи влади, суспільні організації та інші зацікавлені сторони соціально-економічної сфери.

З нашої точки зору, в діяльність корпорацій з управління природокористуванням з метою забезпечення корпоративної екологічної відповідальності доцільно впровадити стандарт ISO 14000 — міжнародний стандарт зі створення системи екологічного менеджменту. Специфіка екологічного менеджменту в діяльності корпоративних форм управління природокористуванням має перш за все враховувати обидва — господарський (бізнесовий) та територіальний природно-економічні спектри. З таких поглядів, екологічна складова корпоративної відповідальності в природокористуванні — це ініціативна й результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення з однієї сторони — власних господарських, у т.ч. — фінансових цілей, проектів і програм на основі екологічної безпеки та відповідальності виробництва, а з іншої сторони — цілей екологічно збалансованого розвитку природно-ресурсних комплексів території. Діяльність корпорації з управління природними ресурсами має фактично два рівноцінні фокуси уваги — внутрішній господарський та зовнішній — до стану природних ресурсів і довкілля у цілому, як об'єкта господарювання. Парадигмою екологічно та соціально відповідального корпоративного природокористування є поєднання принципів "синьої" та "зеленої" економіки, орієнтованих на формування й розвиток екологічної культури та технологій виробництва, форм життєдіяльності людини в умовах пріоритетного розвитку фінансів природокористування та різних видів активного контролю за використанням природних ресурсів — державного, корпоративного та громадського.

З огляду на завдання модернізації системи управління природи ресурсами, включаючи корпоративної форми, в діяльність корпорацій з управління природокористуванням з метою забезпечення корпоративної екологічної відповідальності необхідно впровадити стандарт ISO 14000 [3] — міжнародний стандарт зі створення системи екологічного менеджменту. Стандарти серії ISO 14000 розроблені з метою впровадження згідно тому ж самому принципу "Роби-Контролюй-

Впливай" (PDCA), який лежить в основі всіх стандартів ISO з систем менеджменту якості. Серія стандартів ISO 14000 у цілому надає інструменти для оцінки екологічних чинників господарювання, управління вирішенням екологічних проблем у бізнес-структурах і оцінки екологічної результативності господарювання. Разом ці інструменти можуть забезпечити відчутні економічні вигоди, включаючи в себе зниження рівня використання сировинних ресурсів, зниження споживання енергії, поліпшення екологічної ефективності виробничого процесу, скорочення відходів і видатків на їх утилізацію, використання вторинної сировини тощо. На перспективу передбачається також впровадження системою цих стандартів оцінки еколого-економічної ефективності господарювання (ISO 14045). Стандарти серії ISO 14000, таким чином, включають себе оцінку економічних, екологічних і соціальних чинників природокористування, забезпечуючи дотримання принципу триєдності екологічного, соціального та економічного пріоритетів господарювання згідно з концептом сталого розвитку. Слід наголосити на тому, що стандарт системи екологічного менеджменту відходить від системи показників як базової ознаки якості (показники граничних забруднень довкілля, вмісту певних речовин у продукті встановлюються національними компетентними органами і впроваджується законодавством), а є спрямованим на інституціональну основу господарювання, а саме: створення такої системи управління організацією, що займається природокористуванням, в якій забезпечується відповідне еколого-орієнтоване виробництво, охорона, відновлення довкілля тощо. Ключовими параметрами стандарту є організаційна структура і розподіл відповідальності в системі корпоративного менеджменту.

Як підсумок, необхідно зазначити, що за нашим баченням, природні ресурси в модернізованій системі управління ними створюють потужне інституціональне та фінансове підґрунтя для новітнього типу екологічно орієнтованої економіки кластерно-корпоративного типу з високими рівнями вертикальної (державно-регіон-муніципалітет) та горизонтальної (міжгалузевий процес) інтеграції в системі модернізованої на засадах сталого розвитку національної економіки України.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що в сучасних умовах вимагає суттєвого удосконалення система управління природними ресурсами в частині розбудови просторово-орієнтованої інноваційної корпоративної економіки на засадах структурного управління. Визначено, що основним управлінським інструментарієм, за допомогою якого розбудовуватиметься природокористування, є принципи екологічного менеджменту, що розкриваються у концептуальних підходах "зеленої" та "синьої" економіки.

Визначено, що базові підходи до модернізації системи управління включають у себе в організаційному аспекті запровадження кластерно-корпоративної форми управління природними ресурсами, в економічному — імплементацію в систему управління природними ресурсами на державному та регіональному рівні механізмів комплексної економічної оцінки природних ресурсів, в інституціональному — організаційні структурні зрушення зі зміною форм власності на природні ресурси, впровадженням прогресивних їх форм (муніципальної, корпоративної власності) та новітніх інструментів і форм менеджменту — сек'юритизацією ресурсів, впроваджен-

ням корпоративних, кластерних, проектних та інших інноваційних програмних та економічних методів управління природними ресурсами тощо.

Визначено, що модернізація системи управління природними ресурсами передбачатиме створення високоефективної інфраструктури повноцінного залучення природних ресурсів у господарський процес через капіталізацію ресурсів, включаючи фінансову складову, пов'язану з корпоративними формами управління природокористуванням.

Запропоновано на практиці модернізацію системи управління природними ресурсами через запровадження механізмів корпоративної соціальної та екологічної відповідальності та впровадження системи стандартів серії ISO 14000, у т.ч. стандартів оцінки еколого-економічної ефективності господарювання ISO 14045, параметрами яких є організаційна структура і розподіл відповідальності в системі корпоративного менеджменту.

Визначено, що природні ресурси в модернізованій системі управління ними створюють потужне інституціональне та фінансове підґрунтя для новітнього типу екологічно орієнтованої економіки кластерно-корпоративного типу з високими рівнями вертикальної та горизонтальної інтеграції в системі модернізованої на засадах сталого розвитку національної економіки України.

Література:

1. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [колективна монографія] / За заг. ред. д. е. н., проф., академіка НААН України М.А. Хвесика. — К.: ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", 2012. — 400 с.
2. Сталій розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього: [монографія] / [Хвесик М.А., Бистряков І.К., Левковська Л.В., Пилипів В.В.]; за ред. акад. НААН України М.А. Хвесика. — К.: Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку", 2012. — 465 с.
3. Державний стандарт України. ДСТУ ISO 14001:2006. Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосовування. — К.: Держспоживстандарт України, 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.arterium.ua/images/content/files/files-ukr/iso-14001-uk.pdf>

References:

1. Instytucjonalizacja przyrodno-resursnyh vidnosyn (2012), [Institutionalization of natural-resource relations], DU "Instytut ekonomiky przyrodokorystuvannya ta stalogo rozvytku Nacionalnoji akademii nauk Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
2. Hvesyk, M.A. Bystryakov, I.K. Levkovska, L.V. and Pylypiv, V.V. (2012), Stalyj rozvytok: svitoglyadna ideologija majbutnyogo [State development: the outlook ideology of future], DU "Instytut ekonomiky przyrodokorystuvannya ta stalogo rozvytku Nacionalnoji akademii nauk Ukrainy", Kyiv, Ukraine.
3. Derzhavnyj standart Ukrainy. DSTU ISO 14001:2006. Systemy ekolohichnoho keruvannya. Vumohy ta nastanovy shchodo zastosuvannya (2006), [Government Standard of Ukraine. DSTU ISO 14001:2006. Environmental management systems -- Requirements with guidance for use], Access mode: <http://www.arterium.ua/images/content/files/files-ukr/iso-14001-uk.pdf> (Accessed 22 Sep 2014).

Стаття надійшла до редакції 02.10.2014 р.